

'Extensiveren
geen betaalbare
ontwikkelstrate-
gie voor gemid-
deld bedrijf'

Extensivering melkveebedrijf vaak te duur

Een extensievere melkveehouderij kan meer ruimte geven voor invulling van maatschappelijke opgaven, zoals stikstof, biodiversiteit, klimaat en water. Extensivering of biologisch als ontwikkelrichting van bestaande bedrijven is echter vaak financieel niet haalbaar. Dit artikel licht dat toe aan de hand van een voorbeeld uit het veenweidegebied en geeft aan wat nodig is voor deze ontwikkeling.

Jeroen Pijlman en Nick van Eekeren
Louis Bolk Instituut

Wim Honkoop en Klaas de Jong
PPP-Agro Advies

Jan de Wit
DWC advies

Onveranderd doorgaan, intensiveren (plus 3.000 kg melk per hectare), extensiveren (min 3.000 kg melk per hectare) of omschakelen naar biologisch. Dat waren vier mogelijke ontwikkelingsstrategieën welke zijn onderzocht voor melkveebedrijven op veengrond rond het Utrechtse dorp Kamerik. De studie is gefinancierd door de Provincie Utrecht. Hoewel extensiveren geen doel op zich is voor de invulling van maatschappelijke opgaven – doelen zijn vooral het terugdringen van emissies – wordt extensiveren wel vaak gezien als optie voor

het geven van invulling aan die opgaven. Voor het onderzoek zijn gemiddelde bedrijfs-technische cijfers van vijftien gangbare bedrijven uit het gebied afgeleid. Daarnaast zijn technische en bedrijfseconomische eigenschappen per ontwikkelstrategie afgeleid van een bredere dataset van melkveebedrijven uit het westelijk veenweidegebied (PPP-Agro Advies, tabel 1). Vervolgens zijn de strategieën op bedrijfseconomische wijze doorgerekend, alsof het mogelijke ontwikkelingskeuzes waren vanuit de uitgangssituatie. Meer achtergronden over de verschillende uitgangspunten, aannames en berekenin-

Toekomst van de melkveehouderij

Dit is het zesde artikel in een serie waarin het Louis Bolk Instituut bestaande informatie over de melkveehouderij op zodanige wijze hoopt te presenteren dat het bruikbare en/of verrassende inzichten biedt voor de discussie over de toekomst van de melkveehouderij. Dit keer over mogelijke ontwikkelingsstrategieën in de melkveehouderij.

gen zijn terug te vinden in de rapportages van 'Veenweiden in Beweging' (de Jong, 2020; Pijlman et al. 2020).

Effect ontwikkelstrategieën op voorbeeld veenweidenbedrijf

Wanneer een bedrijf wordt geïntensiveerd – en een veehouder hiervoor investeert in vee, fosfaatrechten en bedrijfsgebouwen – moet extra ruwvoer worden aangekocht, mest worden afgevoerd en arbeid worden ingehuurd. Deze extra kosten, waaronder de afschrijving van fosfaatrechten (9.700 euro), zorgen voor een verlaging van het bedrijfsresultaat (tabel 2). Maar, intensiveren is wel de enige ont-

wikkelstrategie waarbij de liquiditeit positief blijft. Wanneer wordt aangehouden – wat niet de intentie was bij de introductie van het systeem, maar in het verleden wel vaak is gebleken met productierechten – is het bedrijfsresultaat van intensiveren bijna gelijk aan de uitgangssituatie.

Bij extensiveren stijgen met name de kosten voor arbeid en loonwerk, omdat er meer land is om te bewerken. Het bedrijfsresultaat daalt omdat tegenover de hogere kosten geen hogere melkprijs staat; bij extensiveren kan moeilijker aan de huidige klimaateisen (CO₂-eq. per kg melk) van programma's als

TABEL 1 KENGETALLEN VOOR BEREKENINGEN

Gehanteerde technische kengetallen voor de uitgangssituatie en verschillen ten opzichte van de uitgangssituatie voor drie mogelijke ontwikkelstrategieën

	Uitgangs-situatie	Intensiveren	Extensiveren	Biologisch
Productiegrasland (ha)	39,4	Gelijk	+7,2	+12,8
Natuurbeheer in NNN (ha)	0,0	Gelijk	Gelijk	+5,2
Agrarisch natuurbeheer (ha)	1,6	-0,8	+1,8	+4,7
Aantal koeien	78	+10	+4	+4
Melkproductie per koe (kg/jaar)	8.082	+428	-428	-1.582
Melkproductie per bedrijf (kg/jaar)	626.602	+118.239	Gelijk	-94.252
Melkproductie (kg/ha productiegrasland/jaar)	15.895	+3.000	-3.000	-5.695

Intensiveren financieel het meest haalbaar

Met meer koeien per hectare daalt de liquiditeit het minst. Extensiveren en op biologisch overschakelen verhogen het rendement, maar de aflossingsverplichtingen nemen drastisch toe. Foto: Wilbert Beerling

'On the way to PlanetProof' worden voldaan. Maar deze daling van het bedrijfsresultaat is relatief beperkt, omdat de investering in grond – in tegenstelling tot fosfaatrechten – niet leidt tot extra afschrijvingen. Maar door de hoge investering in grond stijgen financieringslasten (rente en aflossing) flink waardoor de liquiditeit negatief wordt. Met als gevolg dat er onvoldoende geld is voor privé-uitgaven.

Ontwikkelingsrichting biologisch geeft wel een positief effect op het bedrijfsresultaat. Deze ontwikkelstrategie is daarom vanuit de bedrijfseconomie gezien het interessantst, want het bedrijf maakt daarbij de meeste winst. Net als bij extensiveren, wordt er echter fors geïnvesteerd in grond, waardoor financieringslasten stijgen. Maar de hogere totale opbrengsten (onder andere als gevolg van de hogere melkprijs) zijn onvoldoende om de extra financieringslasten op te vangen, waardoor de liquiditeit sterk daalt. Vanwege het negatieve effect op de liquiditeit is extensiveren of ontwikkelen naar biologisch niet haalbaar voor boeren die over onvoldoende eigen vermogen beschikken. In dit voorbeeld is uitgegaan van een vreemd vermogen van 1,05 euro per kg melk. Voor biologisch komt daar nog bij dat tijdens de omschakelperiode van twee jaar de bedrijfsvoering (gedeeltelijk) biologisch moet zijn, terwijl de melk als gangbaar verkocht wordt. Hier is in dit voorbeeld van de bedrijfseconomische doorrekening nog geen rekening mee gehouden.

Landelijk beeld en mogelijke oplossingsrichtingen

Landelijke studies geven vergelijkbare conclusies als in de veenweiden bij Kamerik

(PBL, 2018; Taskforce Verdienvermogen Kringlooplandbouw, 2019). Hoewel er verschillen zijn, is over het algemeen het verdienvermogen van de Nederlandse melkveehouderij te laag. 'Je kunt niet groen doen als je rood staat', zegt de Taskforce Verdienvermogen Kringlooplandbouw in haar rapport. Wanneer een brede extensivering van de melkveehouderij de meest maatschappelijk gewenste ontwikkelrichting is, dan heeft de melkveehouderij dus hulp nodig bij het ontwikkelen in die richting. Bijvoorbeeld grond zou goedkoper moeten worden, de opbrengstprijzen van melk hoger en/of meer inkomsten zouden moeten komen uit agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb). Of er zouden eventueel (tijdelijk) aflossingsvrije leningen voor grond mogelijk moeten zijn, onder specifieke voorwaarden.

In dit voorbeeld uit de veenweiden zou de grondprijs van 55.000 euro per ha met meer dan 50 procent moet dalen voordat een bedrijf kan extensiveren, zonder dat de liquiditeitspositie daalt ten opzichte van de oorspronkelijke situatie. Worden er extra eisen gesteld aan het gebruik van die grond, zoals een uitgestelde maaidatum, dan zou de prijs nog verder moeten dalen voor een gelijke liquiditeitspositie. Of, voor een gelijke liquiditeitspositie bij extensiveren ten opzichte van de uitgangssituatie via de kant van opbrengsten in dit voorbeeld, zou de melkprijs met bijna 4 cent per liter moeten stijgen, of vergoedingen voor (agrarisch) natuurbeheer zouden meer dan moeten verdienen.

Nuance bij deze conclusie is dat er veel spreiding is in de vermogenspositie van melkveebedrijven. Een deel van de bedrijven heeft wel voldoende middelen om te extensi-

veren. Al zijn het wel vaker de wat oudere ondernemers met een lage schuldenlast die kunnen investeren in grond, en zo een verdere vermogensopbouw kunnen realiseren, ondanks dat het directe rendement afwezig is. Voor enkele extensieve veehouders is verder extensiveren door het aantal koeien te verminderen en over te schakelen naar biologische melkveehouderij op een gelijke oppervlakte een mogelijkheid. Vooral voor jongere ondernemers is extensiveren door de al aanwezige hoge schuldenlast vanuit de overname en het afwezige directe rendement van meer grond zeer moeilijk en ook niet interessant omdat het een rem zet op de verdere bedrijfsontwikkeling.

CONCLUSIES

Een berekening aan mogelijke ontwikkelstrategieën voor een gemiddeld melkveebedrijf in de westelijke veenweiden gaf als uitkomst dat:

- Bij intensiveren de liquiditeit positief blijft, en bij extensiveren of biologische bedrijfsvoering juist niet. Dit laatste komt met name door hoge financieringslasten van grondaankoop. Daardoor is intensiveren voor een gemiddeld bedrijf eigenlijk de enige betaalbare ontwikkelstrategie.
- Wanneer ook wordt aangenomen dat fosfaatrechten hun waarde behouden – wat niet de intentie was bij de introductie van het systeem – dan is het bedrijfsresultaat van intensiveren bijna gelijk aan de uitgangssituatie.
- Als een brede extensivering van de melkveehouderij de meest maatschappelijk gewenste ontwikkelrichting is, dan

TABEL 2 BEDRIJFSECONOMISCHE KENGETALLEN

Bedrijfseconomische doorrekening van doorgaan in de uitgangssituatie of het kiezen van een ontwikkelingsstrategieën voor een gemiddeld melkveebedrijf op veengrond in Kamerik.

	Uitgangssituatie	Intensiveren	Extensiveren	Biologisch
Melkopbrengst, omzet en aanwas	€ 240.900	€ 285.600	€ 241.700	€ 270.500
Agrarisch natuurbeheer	€ 748	€ 261	€ 1.734	€ 2.695
Overige (m.n. bedrijfstoelagen)	€ 14.800	€ 14.800	€ 23.200	€ 21.500
Totale opbrengsten	€ 256.448	€ 300.661	€ 266.634	€ 294.695
Krachtvoer, ruwvoer, weidegeld	€ 64.800	€ 81.800	€ 54.000	€ 66.500
Meststoffen, zaaizaad, middelen	€ 6.080	€ 6.480	€ 7.240	€ 3.440
Mestafzet	€ 3.392	€ 8.364	€ 0	€ 1.226
Overige	€ 18.220	€ 22.320	€ 18.420	€ 18.420
Totale toegerekende kosten	€ 92.492	€ 118.964	€ 79.660	€ 89.586
Saldo (opbrengst -/- toegerekende kosten)	€ 163.956	€ 181.697	€ 186.974	€ 205.109
Betaalde arbeid, loonwerk, machines	€ 39.200	€ 49.400	€ 47.100	€ 50.800
Grond (incl. pacht), gebouwen	€ 7.730	€ 7.730	€ 8.831	€ 10.823
Afschrijving gebouwen, machines, productierechten	€ 42.940	€ 56.680	€ 46.980	€ 44.700
Te betalen rente	€ 15.440	€ 17.700	€ 29.800	€ 34.738
Overige	€ 16.300	€ 18.400	€ 16.300	€ 17.400
Totale niet-toegerekende kosten	€ 121.610	€ 149.910	€ 149.011	€ 158.461
Bedrijfsresultaat (opbrengst -/- totale kosten)	€ 42.345	€ 31.787	€ 37.963	€ 46.648
Totale werkelijke uitgaven, excl. aflossingen en investeringen	€ 171.162	€ 212.195	€ 181.691	€ 203.346
Kasstroom (opbrengst -/- werkelijke uitgaven excl. aflossingen en investeringen)	€ 85.285	€ 88.467	€ 84.943	€ 91.348
Privéonttrekkingen	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000
Reserveringscapaciteit (kasstroom -/- privéonttrekkingen)	€ 55.285	€ 58.467	€ 54.943	€ 61.348
Aflossingen	€ 25.000	€ 34.000	€ 46.000	€ 51.000
Vervangingsinvesteringen	€ 19.000	€ 19.000	€ 19.000	€ 19.000
Mutatie liquide middelen (reserveringscapaciteit -/- aflossingen en investeringen)	€ 11.285	€ 5.467	-€ 10.057	-€ 8.652
Vreemd vermogen	€ 593.950	€ 685.550	€ 1.179.050	€ 1.372.650

heeft de melkveehouderij hulp nodig in die richting te ontwikkelen. Dit zou kunnen in de vorm van lagere grondlasten (eventueel onder voorwaarden), inkomstenondersteuning (onder andere een hogere melkprijs of beheersvergoedingen) en/of door het onder voorwaarden ontzien van jongere ondernemers met behulp van (tijdelijk) aflossingsvrije leningen.

Referenties

- De Jong, K. 2020. *Bedrijfseconomische en technische resultaten van ontwikkelstrategieën voor de melkveehouderij in het veenwei-*

degebied. PPP-Agro Advies.

- PBL. 2018. *Naar een wenkend perspectief voor de Nederlandse landbouw. Voorwaarden voor verandering. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.*
- Pijlman, J., W. Honkoop en R. Westerhof. 2020. *Kennisdocument economisch rendabele bedrijven met toekomst in Kamerik. Veenweiden in beweging.*
- Taskforce verdienvermogen Kringlooplandbouw. 2019. *Goed boeren kunnen boeren niet alleen. "Je kunt niet groen doen als je rood staat". Verdienvermogen essentiële voorwaarde voor kringlooplandbouw.*